

СПЕЦИФІКА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Світлана Єрмоленко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті автор, покликаючись на відомих сучасних українських учених (Л. Варзацьку, Л. Скуратівського, Г. Шелехову), розкриває основні тенденції в навчанні української мови як іноземної, які дають змогу швидко і якісно навчити студентів-іноземців основ української мови: правильно будувати речення для діалогів, розширювати необхідний лексичний мінімум для побутового вжитку. Дібрані методики передбачають вивчення української мови на текстовій основі, із використанням сучасної української літератури, публіцистики, діловодства.

Ключові слова:

компетентнісний підхід; комунікативні компетентності; мовні та мовленнєві навички й уміння; читання; слухання (аудіювання); говоріння; письмо; текстотворення; рівні складності (достатній, середній, високий).

Аннотация:

Єрмоленко Светлана. Специфика методики обучения украинскому языку как иностранному.

В статье автор, ссылаясь на известных современных украинских ученых (Л. Варзацкую, Л. Скуратовского, Г. Шелехову), раскрывает основные тенденции в обучении украинскому языку как иностранному, которые позволяют быстро и качественно обучить студентов-иностранцев основам украинского языка: правильно строить предложения для диалогов, расширять необходимый лексический минимум для бытового использования. Подобранные методики предусматривают обучение украинскому языку с помощью текстовой основы, с использованием современной украинской литературы, публицистики, делопроизводства.

Ключевые слова:

компетентностный подход; коммуникативные компетентности; языковые и речевые навыки и умения; чтение; слушание (аудирование); говорение; письмо; текстообразование; уровни сложности (достаточный, средний, высокий).

Resume:

Yermolenko Svitlana. Specificity of methods for teaching Ukrainian as a foreign language.

In the article, referring to prominent Ukrainian contemporary scientists (L.O. Varzats'ka, L.V. Skuratovs'ka, H.T. Shelekhova) the author describes the main tendencies in teaching Ukrainian as a foreign language which allow in a quick and qualitative way to teach foreign students the fundamentals of the Ukrainian language: to make up sentences for dialogues, to enlarge the essential vocabulary for everyday use. The proposed methods imply teaching Ukrainian with the help of text-based ground, using modern Ukrainian literature, publicist writing, and records management.

Key words:

competence approach, communicative competences, language and speech skills and abilities; reading, listening comprehension (auding), speaking, writing; text-formation; complexity levels (sufficient, intermediate, advanced).

Постановка проблеми. Поява великої кількості іноземців із різних країн Заходу та близького зарубіжжя, які бажають навчатися у вишах України, змусила останні розробити нові методики навчання української мови. Через те, що Україна планує стати членом ЄС, то без інтеграції у його структури через мову їй не обійтись.

У державній Концепції мовної освіти задекларовано, що українська мова є державною, а отже, виникає потреба у вивченні її не тільки українцями, а й іншими представниками політико-економічного співробітництва країн ЄС. Таке навчання передбачає основні стратегічні напрями мовної освіти студентів-іноземців та механізми її реалізації. У чинних документах, як-от: Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття» [6], Закон України «Про освіту», основні положення Конституції, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, декларуються основи такого навчання.

Тому специфіка методики навчання української мови як іноземної пов'язана з компетентнісним підходом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням компетентнісного підходу вивчали такі вітчизняні дослідники, як О. Бахтіярова [1;2], І. Вальченко [3; 4], М. Гримич [5], Т. Донченко [7],

Н. Зайченко [9; 12], С. Воробйова [12], Т. Іванець [10], Т. Кисельова [11], Я. Прилуцька [13], Л. Скуратівський [14], З. Терлак [16], Г. Шелехова [17] та інші.

Так, покликаючись на Тамару Донченко, ми можемо стверджувати, що «проблема мовленнєвого розвитку учнів чи не найактуальніша для методики навчання української мови. <...> Сучасна методична наука виходить з того, що мовленнєвий розвиток відбувається у процесі мовленнєвої діяльності. Організація цієї діяльності може бути ефективною лише тоді, коли вона будується на міцній поняттєвій основі» [7, с. 9].

Формулювання цілей статті. Дослідження є актуальним для викладача-практика, оскільки дає змогу ефективно використовувати пасивну, активну й інтерактивну моделі навчання української мови як іноземної. Метою дослідження є опис специфічних рис методики навчання української мови як іноземної.

Тому передбачено виконання відповідних завдань:

- визначення складників компетентнісного підходу в системі навчання української мови як іноземної;
- виявлення в іноземних громадян комунікативної компетентності;
- визначення мовних та мовленнєвих навичок і вмій у іноземних громадян;

– створення пізнавальних завдань, які містять елементи читання, слухання (аудіювання), говоріння, письма;

– складання навчальних завдань, спрямованих на текстотворення;

– добір завдань, що відповідають таким рівням складності, як достатній, середній, високий.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сфера навчання іноземних студентів української мови оновлюється. Звичайно, методики навчання української мови як іноземної розроблялися й раніше, але тепер пропонується введення поетапного процесу реалізації компетентнісного підходу в усіх закладах освіти, які мають відповідну ліцензію. Наш виш, як і переважна більшість вишів в Україні, теж планує набір іноземців на підготовче відділення. Цей напрям є пріоритетним для Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Причини, які спонукали керівництво нашого та інших провідних вищих навчальних закладів упроваджувати компетентнісний підхід до навчання української мови як іноземної, такі:

– інформаційне суспільство передбачає фахове навчання;

– ноосферна освіта як гарант фаховості майбутніх спеціалістів, тому особистісно зорієнтоване навчання, яке пропонує бачити в учителів та учнів не тільки суб'єкт та об'єкт навчання, а й гаранта співробітництва, партнерських стосунків, адже, з одного боку, набуття мовних і мовленнєвих умінь і навичок відбувається під впливом розгорнутої рефлексії, а з іншого – позитивне ставлення до людей, гуманне ставлення до явищ і подій, які розгортаються навколо, толерантність у стосунках;

– студенти-іноземці повинні легко інтегруватися з різними українськими соціумами, знайти ринок праці, який би задовольнив їхні потреби. Уміння використовувати здобуті знання й набуті навички в повсякденному житті – кінцева мета компетентнісного підходу до навчання.

Компетентність – це інтегративний показник якостей особистості. Важливим компонентом є не сума здобутих знань і набутих умінь, а вміння спеціаліста мобілізувати в конкретній ситуації здобуті знання та набутий досвід.

Протягом навчання у вищих іноземні громадяни повинні оволодіти ключовими мовними й мовленнєвими компетентностями.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання студентами-іноземцями таких завдань:

1) навчитися правильної української вимови й розрізненню на слух звуків, слів, словосполучень і речень;

2) оволодіти найбільш уживаною лексикою в межах визначеної тематики і сфери спілкування;

3) виробити уявлення про основні граматичні категорії мови, яка вивчається; розпізнавати відомий український лексичний і граматичний матеріал під час читання та аудіювання й використовувати його у процесі усного спілкування;

4) розуміти на слух українське мовлення викладача, одногрупників, основний зміст текстів із використанням наочності;

5) брати участь у діалогічному спілкуванні (вміння вести український етикетний діалог і діалог-розпитування під час повсякденного спілкування);

6) навчитися коротко висловлюватися українською мовою в межах тематики і сфери спілкування, що визначені вишами, відтворювати напам'ять римовані твори українського фольклору або дитячих письменників;

7) оволодіти технікою читання української мовою вголос, читання українською мовою про себе навчальних та нескладних текстів художнього стилю, використовувати прийоми ознайомлювального й навчального читання;

8) навчитися правильно писати українські слова, словосполучення, речення й тексти;

9) засвоїти елементарні відомості про країну проживання.

У нашій статті ми пропонуємо розглядати поняття «компетентність» як інтегрований результат освіти, що, на відміну від функціональної грамотності, дає змогу виконувати цілий клас завдань. Компетентність, на відміну від навичок, є усвідомленою (передбачає етап із цілим класом предметів впливу), удосконалюється не шляхом автоматизації та перетворення на навичку, а шляхом інтеграції з іншими знаннями, вміннями, навичками; зростає завдяки усвідомленню загальної основи діяльності й на відміну від знання має форму діяльності (реальної чи мисленнєвої), а не інформації про неї. Крім того, компетентність співвідноситься з ціннісними та смисловими характеристиками особи, має практико-орієнтовану спрямованість.

Як практичний блок, ми пропонуємо теми типової навчальної програми, які вивчаються на підготовчих курсах (відділеннях) вишів. Основну тематику можуть використовувати викладачі як довідковий матеріал для підготовки до занять, організації контролю з метою укладання додаткових навчальних матеріалів.

Зміст Єдиної типової навчальної програми з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації структурований за рівнями

акредитації [8] навчання й складається з чотирьох розділів, а саме:

Розділ 1. – «Практична фонетика. Орфоєпія. Графіка. Лексика (слово як одиниця мови. Синоніми. Антоніми). Граматика (Іменник. Прикметник. Дієслово)».

Розділ 2. – «Лексика (Багатозначність слів). Граматика (Самостійні та службові частини мови). Синтаксис (Просте речення)».

Розділ 3. – «Лексика (Омоніми. Пряме і переносне значення слова. Фразеологізми). Граматика (Самостійні та службові частини мови). Синтаксис (Односкладне речення. Просте ускладнене речення. Складне речення)».

Розділ 4. – «Лексика (Метафора. Контекстуальні антоніми і синоніми. Пароніми. Фразеологізми). Граматика. Синтаксис (Складне речення)».

Програмові питання для студентів-іноземців можуть бути тільки задекларованими, якщо їх не закріплювати завданнями різних рівнів складності навчання: достатнім, середнім, високим. Для успішної реалізації цих завдань важливо застосовувати такі способи:

1) уміщувати в завдання нові факти, які неможливо пояснити наявними у студентів-іноземців знаннями;

2) наводити в завданнях факти, що зовні не збігаються;

3) наводити суперечливі судження про один і той же факт чи одне й те саме явище;

4) зіставляти й протиставляти мовні факти, що збігаються за формою, але різняться за змістом, сутністю, для їх розрізнення;

5) спонукати студентів-іноземців до пошуку допущеної помилки та її виправлення;

6) повідомляти незвичні, фантастичні факти, що суперечать звичним уявленням.

Леонід Скуратівський зауважує: «Слід наголосити ще на одній умові, без дотримання якої завдання втрачають свій пізнавальний характер: шукане (знання, способи дій) повинно бути невідомим для учнів і його знаходження має становити для них певну трудність, яка може бути подолана власними зусиллями або за допомогою вчителя. Тому для оцінки пізнавальної трудності завдання дуже важливо знати рівень знань учнів, ступінь сформованості їх загальних умінь і навичок» [14, с. 15].

Наведемо завдання за рівнями складності навчання (достатній, середній, високий), які передбачені компетентнісним підходом для студентів-іноземців.

Достатній рівень складності

Завдання 1. Подані вирази класифікуйте за шістьма запропонованими видами інтеракцій (ритуальна взаємодія, розважальна взаємодія, спільна активність, взаємодії немає, взаємодія у формі ігор, інтимна взаємодія). Поясніть свій вибір.

— «Привіт!», «Як справи?», «Давай!», «Бувай!».

— «Як давно не бачилися!», «Що і як дорого?».

— «Сьогодні ми працюємо над реченнями. Потрібно плідно попрацювати, а потім зробимо мовну релаксацію», «Ви завтра готуєте доповідь про речення».

— «Передайте мені, будь ласка, квиток», «Я останній чи остання в цій черзі».

— «Коханий або кохана, я тобі куплю квиток до театру, якщо ти приготуєш каву», «Діти, сьогодні ми поміняємося ролями, ви будете у ролі вчителя української мови, а я вашим неслухняним (неслухняною) учнем (ученицею)».

Що таке інтеракція? Які є класифікації інтеракцій?

Ф. Хміль інтеракцією називає процес організованих вербальних і невербальних взаємодій, які виникають під час спілкування.

Американський психоаналітик Е. Берн виокремив такі види інтеракцій між людьми в повсякденному житті: ритуальна взаємодія (така взаємодія не має змістового навантаження); розважальна взаємодія (передбачає приємне й водночас інформативне проведення часу); спільна активність (передбачає діяльність, яка спрямована на досягнення певної мети); взаємодії немає (виникає в ситуації, за якої партнери змушені про щось розмовляти, обмінюватися діями, але психологічно один на одного не налаштовані); взаємодія у формі ігор (такі ігри відбуваються за суворими правилами, із певним змістом; їх використовують для того, щоб досягти мети, вдало увійшовши в роль, відчувати задоволення або вигоду від цього); інтимна взаємодія (передбачає тепле, довірливе, зацікавлене ставлення людей один до одного без гри).

Завдання 2. Прочитайте синонімічні конструкції прислів'їв. Яка різниця між ними? Поясніть їх контекст. До якого функціонального стилю належать прислів'я? Обґрунтуйте свою думку.

1. За добрим господарем і свиня – господиня. – За добрим господарем і свиня є господинею.

2. Добрий початок – половина діла. – Добрий початок є половина діла.

3. Любов – сильніша за смерть. – Любов є сильнішою за смерть.

4. Із дурним розмова – як із вітром полова. – Із дурним розмова як із вітром полова.

5. Людська кровіця – не водиця, проливати не годиться. – Людська кровіця не водиця, проливати не годиться.

6. Заробив наш Дмитруха – два рази в шию і раз поза вуха. – Заробив наш Дмитруха, що дали два рази в шию і раз поза вуха.

7. Гість – як невільник: де посадять, там і сидить. – Гість є невільником, тому де посадять, там і сидить.

Які стилістичні можливості іменного складеного присудка?

До стилістичних ресурсів простого речення належать способи вираження членів речення. Один із засобів створення стилістичного забарвлення – синонімія вираження присудка. Присудки ускладненої форми, що являють собою фразеологізовані дієслівно-іменні сполучення, властиві книжним стилям – науковому, офіційно-діловому, частково публіцистичному; паралельні їм дієслівні прості присудки характерні для художнього та розмовного мовлення (наприклад, чинити опір – опиратися, покладати надії – надіятися, сподіватися).

Завдання 3. З'ясуйте значення поданих пар слів. У яких мовленнєвих ситуаціях кожне зі слів буде доречним? Усно введіть їх у словосполучення.

Наприклад: область – галузь; Запорізька область – сільськогосподарська галузь.

Коливання – вагання; правильний – вірний; авторитетний – авторитарний; виписка – витяг; виключно – винятково; впливати – витікати; особливий – особовий – особистий; компетенція – компетентність; житель – мешканець.

Як називаються слова, що близькі за звучанням, і слова, що близькі за значенням? Як ці слова використовують у різних функціональних стилях?

Пароніми – слова, що близькі за звучанням, але різні за значенням.

Синоніми – слова, що є назвами одного й того ж поняття, спільні за основним лексичним значенням, але відрізняються значеннєвими відтінками або емоційно-експресивним забарвленням, сферою стилістичного використання чи можливостями поєднання з іншими словами.

Використання синонімів у різних функціональних стилях неоднакове. Наприклад, офіційно-діловий стиль, якому притаманне прагнення до граничної точності вислову, використовує синоніми обмежено, бо вони майже завжди вносять у мовлення зміни відтінків значення.

Середній рівень складності

Завдання 4. Спробуйте самостійно придумати власні приклади виразів шести видів інтеракцій на тему «Мій буденний день».

Чим зумовлений вибір інтеракцій? Чи можна змінювати їх під час спілкування?

Вибір виду інтеракції у процесі спілкування належить його ініціатору. Інша сторона також може впливати на вид інтеракції і навіть змінити його. Тому мовцю слід знати й розуміти психологічні основи інтерактивних процесів,

уміти своїми діями, вербальними й невербальними засобами спрямовувати їх розвиток.

Завдання 5. Прочитайте. До якого функціонального стилю належить поданий текст? Обґрунтуйте свою думку. Спишіть, розставляючи пропущені розділові знаки.

Сучасні науковці безперечно погоджуються з твердженням про те що інформація змінює свідомість людини. Нині впливом слова на організм людини все більше займаються природознавці фізики біологи хіміки. Рівень науки дає змогу встановити що слова впливають не тільки на свідомість людини а й на її генетичний код який передається нащадкам. Кожне слово несе певний заряд позитивної чи негативної енергії. Російські науковці кілька років поспіль спостерігали за двома групами людей тими хто постійно послуговувався лайкою і тими хто нецензурною лексикою не користувалися. У любителів лягтися швидко з'являються зміни в організмі на клітинному рівні і на цьому ґрунті різні недуги. У другій групі навпаки під впливом хороших слів організм омолоджується змінюється імунітет. Психотерапія цілює з допомогою доброго слова яке налаштовує свідомість і підсвідомість на позитивні зміни.

В. Федоренко

Завдання 6. Відредагуйте речення. Які помилки найчастіше повторюються в реченнях? У яких функціональних стилях ви будете використовувати відредаговані речення? Чому?

1. Ми свої недоліки підправимо, і вони будуть набагато кращими. 2. Але ж у кожній з них дома господарство: город, птиця, діти, чоловіки, худоба. 3. У колгоспі розбазарюють фураж, а сторож не приймає ніякої участі. 4. Перед випускниками стоїть дилема: куди вступити? 5. Яка уява склалася у вас про цього музиканта? 6. Підсумки змагання між групами проводяться один раз на семестр. 7. Ми не підписалися на цей журнал. 8. У конференції прийняли участь провідні вчені галузі. 9. У заводському кафе кидалися в очі чистота і затишок. 10. Тимчасово непрацюючим киянам буде виплачена допомога. 11. Завдяки хворобі Ігор не пішов на концерт. 12. Успіхів великих досягли завдяки наполегливій праці працівники області. 13. Усі студенти першого курсу повинні розрахуватися з хвостами. 14. Наші умови вигідніші ваших. 15. Головне, на що потрібно звернути увагу, це на якість продукції.

Як ви вважаєте, чому ці речення викликали посмішку? З'ясуйте, чим зумовлена змістова недосконалість речень.

Психологи стверджують, що рідною є та мова, якою Ви думаєте, а оскільки східна і південна частини України російськомовні, це є причиною розвитку суржика. Суржик – нечиста

мова; мішанина елементів (звуків, слів, словосполучень) різних мов, породжена невмінням мовців відділяти явища однієї мови від іншої, низьким рівнем мовної культури. Інтерференція української і російської мов спричинила проблему змішування їх у свідомості носіїв. Отже, багато хто з нас думає то українською, то російською мовою.

Високий рівень складності

Завдання 7. Напишіть у формі діалогу [15] телефонну розмову між двома приятелями чи приятельками, які намагаються обдурити один одного або одна одну. Прочитайте в ролях складений діалог, використовуючи невербальні засоби, які підкажуть, що сказане – брехня. Це можуть бути: рухи мускулатури обличчя; збільшене мигання зіниць ока; почервоніння щік, вух; прикривання рота, торкання вуха тощо.

Що таке невербальні засоби спілкування? Яке їх значення у спілкуванні?

Завдання 8. Прочитайте (прослухайте) текст. Визначте в тексті антонімічні пари, з'ясуйте їх роль. Для чого використовують контекстуальні антоніми в поданому тексті? Яка стилістична фігура, заснована на антонімії, тут використана? Письмово перекажіть казку, доповніть текст міркуваннями про значення літа і зими в житті людей. До якого функціонального стилю належить текст? Чому?

Літо і Зима

Казала Зима Літові:

– Ти не хазяйка, а розтаскуха.

– Як, – каже Літо, – я не хазяйка: що у мене усе єсть – як хліб, як і що друге?

– А так, не хазяйка, – каже Зима, – що у тебе той на дворі ночує, той на степу, а я усіх як ніч – так у хату і зберу.

Українська казка

Яке стилістичне призначення антонімів?

Антоніми – слова, що називають протилежні за змістом поняття. Прояви антонімії найбільш різноманітні в лексиці розмовній, а в офіційно-діловій та науковій – обмежені.

У системі виразових засобів мови антоніми відіграють досить важливу роль. Це зумовлюється насамперед тим, що вони допомагають створити контрастну характеристику образів, предметів, явищ.

Завдання 9. Використовуючи вибрані положення з «Мистецтва дискусії» С. Поварніна та «Пам'ятку учасникові дискусії» В. Лісовського, розкажіть, а також запишіть гумористичну пам'ятку «Як стати поганим супротивником у дискусії». Визначте функціональну приналежність текстів. Назвіть характерні стилістичні особливості.

«...перший обов'язок і одна з найважливіших властивостей хорошого суперника у суперечці – вміти їх (протилежні докази) вислухати, точно зрозуміти й оцінити.

... Вміння слухати – вміння складне: без нього хороший супротивник у дискусії – немислимий.

... Це фундамент мистецтва суперечки».

С. Поварнін

Пам'ятка учасникові дискусії

1. Перед тим, як сперечатися, подумайте, про що ви будете говорити.

2. Сперечайтесь чесно і щиро, не перекручуйте думок і слів товаришів.

3. Починаючи дискусію, ясно і чітко сформулюйте положення, котрі будете відстоювати, доводити. Ці тези повинні залишатися незмінними протягом усієї дискусії.

4. Пам'ятайте, що найкращим доказом чи спростуванням є точні й незаперечні факти.

5. Доводячи і спростовуючи, говоріть ясно, просто, чітко, точно. Намагайтеся говорити своїми словами.

6. Якщо доведено хибність думки, майте мужність визнавати правоту свого противника.

7. Закінчуючи виступ, підбийте підсумки, сформулюйте висновки.

8. Пам'ятайте, що головне в дискусії – аргументи, логіка, доведення. Міміка, жести, вигуки як аргументи не приймаються.

В. Лісовський

Що таке дискусія?

Дискусія – це широке публічне обговорення якогось суперечливого питання на зборах, у пресі тощо.

Висновок. Метою дослідження був опис специфічних рис методики навчання української мови як іноземної. Для цього нами були визначені складники компетентнісного підходу в системі навчання української мови як іноземної, виявлені в іноземних громадян комунікативні компетентності, визначені мовні та мовленнєві навички та вміння; розроблені пізнавальні завдання, які містять елементи читання, слухання (аудіювання), говоріння, письма й уміщені завдання на текстотворення, а також дібрані завдання різних рівнів складності (достатнього, середнього, високого).

Отже, компетентнісний підхід у навчанні української мови як іноземної є ефективним, якщо використовувати пізнавальні завдання різних рівнів складності (достатнього, середнього й високого), а також навчати студентів-іноземців на готових текстах, зокрема дитячих віршах, піснях, оповіданнях тощо.

Список використаних джерел

1. Бахтіярова Х. Українська мова. Практичний курс для іноземців: посібник для слухачів підготовчих відділень

References

1. Bakhtiarova, Kh. Sh. (1999). The Ukrainian language. *Practical course for foreigners: Study guide for*

- і факультетів. Частина I / Х. Бахтіярова, С. Лукашевич, І. Майданюк, М. Легень, С. Петухов. – Тернопіль: Умедкнига, 1999. – 320 с.
2. Бахтіярова Х. Українська мова. Практичний курс для іноземців: посібник для слухачів підготовчих відділень і факультетів. Частина II / Х. Бахтіярова, С. Лукашевич, І. Майданюк, М. Легень, С. Петухов. – Тернопіль: Умедкнига, 2000. – 300 с.
  3. Вальченко І.В. Ласкаво просимо!: навчальний підручник з української мови для іноземних учнів підготовчого факультету. Частина I / І.В. Вальченко, Я.М. Прилуцька. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 387 с.
  4. Вальченко І.В. Ласкаво просимо!: навчальний підручник з української мови для іноземних учнів підготовчого факультету. Частина II / І.В. Вальченко, Я.М. Прилуцька. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 305 с.
  5. Гримич М. Українська мова щодня. Початковий рівень: навчальний посібник / М. Гримич. – К.: Заповіт, 1998.
  6. Державна національна програма «Освіта: Україна ХХІ століття». – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
  7. Донченко Т.К. Мовленнєвий розвиток учнів в основній школі: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів / Т.К. Донченко; Міністерство освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 694 с.
  8. Єдина типова навчальна програма з української мови для студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації / Уклад.: Л.І. Дзиубенко, В.В. Дубічинський, С.А. Чезганов [та ін.] / за ред. О.Н. Тростинської, Н.І. Ушакової. – К.: НТУУ «КПІ», 2009. – Ч. 3. – 52 с.
  9. Зайченко Н.Ф. Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення / Н.Ф. Зайченко, С.А. Воробйова. – К.: Знання України, 2012. – 324 с.
  10. Іванець Т.Ю. Українська мова для іноземних студентів / Т.Ю. Іванець. – Вінниця, 1999.
  11. Кисельова Т.Г. Українська мова: Перші кроки: навчальний посібник для іноземців / Т.Г. Кисельова. – Х.: НФАУ: Золоті сторінки, 2002.
  12. Навчальні мінімуми з української і російської мов для іноземців / Уклад.: Н.Ф. Зайченко, С.А. Воробйова. – К.: ІСДО, 1995. – 200 с.
  13. Прилуцька Я.М. Українська мова: граматичний довідник (для іноземних учнів підготовчого відділення). – Х.: ХНАМГ, 2007. – 128 с.
  14. Скуратівський Л.В. Пізнавальні завдання з української мови: посібник для вчителя / Л.В. Скуратівський. – К.: Рад. шк., 1987. – 144 с.
  15. Тематичні діалоги для розвитку усного мовлення на початковому етапі навчання української мови як іноземної / Укл. Н. Станкевич. – Львів, 2000.
  16. Терлак З. Українська мова для початківців / З. Терлак, О. Сербенська. – Львів: Світ, 2000.
  17. Шелехова Г.Т. Уроки розвитку зв'язного мовлення в старших класах: посіб. для вчителя / Г.Т. Шелехова. – К.: Альфа-М, 1996. – 36 с.
- students of preparatory courses and faculties. Part I. Ternopil: Umedkniga. [in Ukrainian].*
2. Bakhtiarova, Kh. Sh. (2000). The Ukrainian language. *Practical course for foreigners: Study guide for students of preparatory courses and faculties. Part II* Ternopil: Umedkniga. [in Ukrainian].
  3. Valchenko, I. V. (2010). *Welcome!: Textbook of Ukrainian for foreign students at preparatory faculty. Part I*. Kharkiv: KhNAMG. [in Ukrainian].
  4. Valchenko, I. V. (2011). *Welcome!: Textbook of Ukrainian for foreign students at preparatory faculty. Part II*. Kharkiv: KhNAMG. [in Ukrainian].
  5. Hrymych, M. (1998). *Everyday Ukrainian. Elementary level: Study guide*. Kyiv: Zapovit. [in Ukrainian].
  6. *State national program "Education: Ukraine in XXI century"*. (1994). Kyiv: Raiduha. [in Ukrainian].
  7. Donchenko, T. K. (2011). *Communicative development of pupils in secondary school: Study and methodical guide for teachers and students*. Kyiv: Publishing House NPU named after M. P. Dragomanov. [in Ukrainian].
  8. *Unified typical academic programme in Ukrainian for foreign students at major faculties of non-philological area at higher educational establishments in Ukraine III–IV accreditation levels*. (2009). In L. I. Dziubenko, V. V. Dubichinsky, S. A. Chezhanov. Ed. O. N. Trostynska, N. I. Ushakova. Kyiv: NTUU "KPI". [in Ukrainian].
  9. Zaichenko, N. F. (2012). *Practical course of Ukrainian for foreigners: oral speech*. Kyiv: Znannia Ukraine. [in Ukrainian].
  10. Ivanets, T. Yu. (1999). *Ukrainian for foreign students*. Vinnytsia, 1999. [in Ukrainian].
  11. Kiseliova, T. H. (2002). *The Ukrainian language: First steps: Study guide for foreigners*. Kharkiv: NFAU: Zoloti storinky. [in Ukrainian].
  12. *Academic minimum in Ukrainian and Russian for foreigners*. (1995). In N. F. Zaichenko, S. A. Vorobiova. Kyiv: ISDO. [in Ukrainian].
  13. Prilutska, Ya. M. (2007). *The Ukrainian language: Grammar reference book (for foreign students at preparatory course)*. Kharkiv: KhNAMG. [in Ukrainian].
  14. Skurativskyi, L. V. (1987). *Educational tasks in Ukrainian: Teacher's Book*. Kyiv: Radyans'ka school. [in Ukrainian].
  15. *Thematic dialogues for communicative skills development at the elementary level of learning Ukrainian as a foreign language*. (2000). In N. Stankevych. Lviv. [in Ukrainian].
  16. Terlak, Z. (2000). *Ukrainian for beginners*. Lviv: Svit. [in Ukrainian].
  17. Shelekhova, H. T. (1996). *Lessons of communicative skills development in high school: Teacher's Book*. Kyiv: Alfa-M. [in Ukrainian].

Рецензент: Максимов О.С. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Єрмоленко Світлана Іванівна
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Леніна, 20, м. Мелітополь
Запорізька обл., Україна, 72312

doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.930

Надійшла до редакції: 16.09.2014 р.

Прийнята до друку: 20.11.2014 р.